

Herpes - En vanlig orsak till att valpar dör

*För flera år sedan gick jag SKK:s uppfödarutbildning i deras lokaler i Stockholm. När vi kom till kapitlet **Dräktighet och valpning** utropar vår kursledare: "...och så har vi herpes, valpar dör av herpes, ni måste vaccinera tiken!" Vi var en samling deltagare med olika erfarenheter. Några ville förverkliga en gammal uppfödardröm de haft sedan länge. Andra hade just fått sina kennelnamn beviljade och stod i startgropen att ta sin första kull. Sedan fanns de som hade haft uppfödning i några år och ville förkovra sig mer. Trots våra olika erfarenheter tittade vi alla förvånat på kursledaren och utbrast nästan samtidigt: "Herpes! Kan hundar få herpes!?"*

Idag är det mer känt att hundar kan få herpes, men alla känner inte till att det också är mycket utbredd bland hundar idag. Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), uppskattar att nästan hälften av alla hundar i Sverige har antikroppar mot herpes i blodet. Vilket betyder att de någon gång har blivit smittade av viruset. En hund som har drabbats av herpesvirus kommer att vara smittbärare livet ut och för smittan vidare till andra hundar. Däremot är herpesvirus artspezifika, vilket innebär att den typ av virus som drabbar hundar inte överförs till människor och andra djurslag. Likaväl som människor och andra djurslag inte kan överföra sina virus på hundar.

Herpes är mycket smittsamt under de perioder som viruset är aktivt. Den mesta tiden är viruset inaktivt och märks inte av, man talar då om att det är latent. En herpesinfektion som är latent är inte smittsam. Det är när viruset aktiveras som det sprider smitta. Detta kan ofta ske vid förändringar som innebär ett stresspåslag, t.ex. stora livsförändringar och miljöombyten. Även nedsatt allmäntillstånd, sjukdom och kortisonbehandling som sätter ner immunförsvaret kan få en latent herpessmitta att blomma upp. Likaså hormonella förändringar och dräktighet. För vuxna, friska hundar som smittas av herpesvirus orsakar det sällan problem. Däremot leder det ofta till en akut och livshotande infektion hos ofödda valpar och valpar under 4 veckor. Vanligtvis med dödlig utgång.

Symtom på herpessmitta

Hos vuxna hundar ger herpesvirus vanligen lindriga symtom, t.ex. snuva och möjligen hosta som snart går över. Viruset kan också ge upphov till inflammation i ögats bindhinna eller i hundens genitalier. En genitalinfektion kan visa sig som blåsbildningar i vulvan eller förhudsslemhinnan. Det förekommer också att en smittad hund inte får några symtom alls. Även valpar över 4 veckor kan få lindriga symtom som lätt hosta och rinnande nos. Hos valpar upp till 2-3 veckors ålder förorsakar herpes däremot en akut livshotande infektion. Det brukar ta 6-10 dagar från det att de har infekterats tills de börjar visa symtom, därefter dör de som regel inom 1-3 dygn.

Symtom på herpessmitta hos unga valpar kan vara att de blir slöa och slutar dia. Ofta tynar de bort, s.k. fading puppy syndrome. Herpessmitta kan även visa sig genom att det blir oroligt i valplådan. Valparna kryper runt och gnyr. De får diarré, ett tjockt näsflöde, små blödningar på slemhinnorna och svårt att andas. Buken blir öm och svullen. I slutstadiet som vanligen inträffar inom två dygn från de första symtomen, kan de paddla med benen och få sträckarkramper. Det slutar ofta med att alla valpar i den smittade kullen dör. De som överlever kan få bestående skador. Var skadorna uppstår är beroende av vilka organ som har blivit infekterade. Ofta blir det skador på nervsystemet som visar sig genom att valparna blir yra och vingliga. De kan också bli blinda och döva samt få nedsatt njur- och leverfunktion.

Herpes smittas via direktkontakt

Herpesvirus förekommer framförallt i slemhinnorna i de övre luftvägarna och överförs främst genom kontaktsmitta, t.ex. när hundar nosar på varandra. Herpesvirus sprids även via saliv, nysningar, urin, vaginala flytningar och i samband med parning. För att viruset ska överföras vid parning måste den smittade hunden ha herpesblåsor på penis eller i vulva. Däremot sprids herpesvirus sällan genom indirekt kontakt, eftersom viruset inte kan leva någon längre tid utanför sitt värdjur.

När en hund smittas med herpesvirus första gången tar det 2-3 veckor för immunförsvaret att producera antikroppar till den nivå som leder till att virusen slutar föröka sig och övergår till sin latenta form. Eftersom hunden endast smittas när viruset är aktivt, är den smittade hunden efter 2-3 veckor inte längre smittsam. Nästa gång hunden smittas med herpesvirus tar det endast 2-3 dagar för antikropparna att nå denna nivå. Detta beror på att antikropparna känner igen viruset och kan snabbare komma upp i det antal som behövs för att hålla tillbaka infektionen.

En tik som tidigare har smittats av herpesvirus och har en latent herpesinfektion, kan reaktivera viruset under dräktigheten och smitta sina valpar. Samtidigt kan en tik som tidigare har varit smittad snabbt producera antikroppar mot viruset och därigenom skydda sina valpar från att insjukna. En tik som har haft valpar som har dött på grund av herpesvirus, brukar därför inte ha några problem med efterföljande kullar. Däremot blir det mer problematiskt med nysmittade tikar.

En tik som smittas när hon är dräktig kan föra smittan vidare till sina valpar via moderkakan eller i samband med födseln. Valpfoster som smittas tidigt i dräktigheten absorberas som regel av tiken eller stöts ut (aborteras). Valpar som smittas senare kan födas döda eller dö snart efter födseln. Den allvarligaste smittspridningen är en direkt överföring av virus från en nysmittad tik till valpar i samband med födseln eller straxt efteråt. Då hinner inte tiken producera tillräckligt med antikroppar för att skydda valparna.

De sex kritiska veckorna

Det har alltså stor betydelse när i dräktigheten tiken smittas. Om det sker vid parning eller före de tre sista veckorna innan valpning, hinner hon bilda antikroppar mot viruset innan valparna föds och kan därmed ge dessa skydd mot smittan. Problem uppstår när en dräktig tik som tidigare är osmittad, blir smittad under de sista tre veckorna. Då hinner hennes antikropps-nivå inte bli tillräckligt hög i råmjölken för att kunna skydda valparna. Likaså uppstår det problem om valpar som inte fått tillräckligt skydd från råmjölken smittas under sina första tre veckor. Man brukar benämna dessa två riskperioder som de sex kritiska veckorna.

Under dessa kritiska veckor behöver man förebygga smittspridning genom att hålla dräktiga och digivande tikar isolerade från främmande hundar. Även andra hundar i hemmet bör hållas isolerade under den här perioden, eftersom de kan föra med sig smittan hem. Om det blir svårt är ett alternativ att hålla dem isolerade från tiken och valparna.

Värme försvårar smittspridning

Herpesvirus trivs bäst i svala miljöer. Det är då de är som mest aktiva och kan sprida sig via blodbanan och orsaka allvarliga infektioner i valparnas organ. Värme är däremot mindre gynnsamt för dessa virus. Vid normal kroppstemperatur som för hundar är ca 38,5 grader, har viruset svårt att sprida sig även om valparna skulle bli smittade. Eftersom valpar under 2-3 veckor ofta har en lätt undertemperatur och att det tar några veckor innan de kan börja reglera kroppstemperaturen själva, behöver valprummet vara varmt, torrt och dragfritt de första 3-4 veckorna. Till exempel genom att hänga tjocka filter mot ytterväggar och fönster,

placera en varm och tjock filt eller något annat värmeisolerande underlag på golvet och hänga en filt eller tjock handduk som ett halvt tak över valpbädden för att få värmen att stanna kvar bättre.

De generella råden är att det bör vara minst 20 grader i rummet och ca 30 grader i valpbädden. Skillnaden mellan dessa grader gör tiken med sin kroppsvärme. Därför är det också viktigt att tiken ligger hos valparna de första veckorna. För att mäta temperaturen i och utanför valpbädden kan man använda en termometer som visar både inne- och utetemperatur och placera den del som ska fästas utomhus i bädden. Eftersom den första veckan är extra kritisk kan också en mindre, oval bädd som minskar utrymmet och håller valparna närmare tikens kroppsvärme vara att föredra. Den ovala formen gör att valparna inte kan "fastna" i något hörn och den lite snäva storleken att de får åtnjuta tikens värme var de än befinner sig.

Om man misstänker herpessmitta eller om valparna är medtagna, kan man behöva höja rumstemperaturen till 25 grader. Även temperaturen i valplådan kan behöva höjas. En del väljer att fylla plastflaskor med ljummet vatten och lägga i bädden. Andra väljer att ställa in ett extra element, sätta upp en värmelampa eller placera ett elektroniskt liggunderlag i bädden. Samtidigt behöver man vara försiktig med värmedynor och värmelampor som kan ge stark värme. På samma sätt som små valpar har svårt att hålla kroppsvärmen har de också svårt att göra sig av med överskottsvärme. Termostater och noggrann temperaturkontroll är därför nödvändig för att inte utsätta valparna för onödiga risker. Se också till att tiken har möjlighet att undkomma värmen om hon behöver svalka sig.

Förebygg herpessmitta genom isolering och vaccinering

För att undvika att den dräktiga tiken smittas av herpesvirus bör hon inte utsättas för onödiga smittorisker. Därför ska hon inte vistas på platser där många hundar samlas, t.ex. allmänna rastplatser, kurser, tävlingar och utställningar. Hon bör också undvika veterinärkliniker i den mån det går. Eftersom även hemmets hundar kan ta med sig smitta hem bör även de hållas ifrån dessa platser, alternativt hållas isolerade från tiken. Även införskaffade valpar och vuxna hundar kan föra med sig smitta hem och bör också hållas isolerade från tiken och valparna, så även besökande hundar. Dessa regler kan man behöva förhålla sig till den mesta tiden under dräktighet och efter valpning, men framförallt under de sex kritiska veckorna.

Alternativet till att isolera tiken och övriga hundar är att vaccinera tiken. Vaccination är ett säkrare alternativ om man har eller har haft problem med herpesinfektion bland sina hundar. Då vaccinerar man endast avelstiken. Vaccinet aktiverar tikens immunförsvar och sätter igång bildandet av antikroppar. Dessa förs över via råmjölken till valparna och skyddar dem under de första kritiska veckorna. Råmjölken är därför särskilt viktig.

Den första sprutan ger man tiken i samband med parning eller tidig dräktighet. En del förespråkar att man ska ge den första sprutan redan i början av löpet, t.ex. 7 dagar före beräknad parning. Andra menar att man ska ge den första sprutan 7-10 dagar efter parning. Detta behöver man rådgöra med sin veterinär om. Det kan förstås vara bra om man kan vänta med den första sprutan tills man vet att parningen genomförs. Den andra sprutan ges 1-2 veckor före beräknad valpning. Vaccinering behöver ske inför varje parning och dräktighet.

Även om du har vaccinerat tiken och hon har ett gott skydd mot herpessmitta, behöver du vara restriktiv med att låta henne och övriga hundar träffa hundar utanför familjen. Det går inte att garantera att ett vaccin fungerar till 100 % varje gång. Det finns också andra smittor som hundar kan få och som kan leda till allvarliga konsekvenser för dräktiga tikar och valpar, t.ex. Giardia.

Behandling mot herpessmitta

Det finns inget botemedel mot herpes. Eftersom det är ett virus hjälper det inte med antibiotika. Dessutom dör smittade valpar vanligtvis inom ett par dagar, vilket innebär att man har kort tid på sig att behandla dem. Det man kan göra är att se till att valparna har det varmt, äter och dricker samt att luftvägar hålls rena så att de kan andas. Det är särskilt viktigt när de diar. Om virusinfektionen däremot följs av en bakterieinfektion kan antibiotika hjälpa.

Det talas om att det kan finnas ett samband mellan herpesvirus och kennelhosta. Att hundar som har eller nyligen haft kennelhosta kan vara smittbärare och utgöra en risk för tiken och valparna. Det betyder att man behöver vara försiktig även med denna smitta. Att se till att tiken har ett bra vaccinationsskydd före parning är viktigt även ur denna aspekt. Detta bör då även gälla för kennelhosta som kan ges varje år.

Att ställa diagnos

För att kunna ställa rätt diagnos på avlidna valpar behöver de obduceras. Då undersöker man de inre organen genom att titta efter typiska förändringar i form av små partier med blödningar och vävnadsdöd. En del beskriver det som kluster av inflammerade celler som visar sig genom punktformiga blödningar och gråaktiga fläckar i de organ som har smittats.

När det handlar om att diagnostisera vuxna, levande hundar går det att göra en PCR-undersökning. Då tar man prov från hundens slemhinnor, vanligtvis i svalget eller i könsorganen. Detta ska göras när viruset är aktivt och smittsamt, eftersom det endast är vid dessa tillfällen det går att se ett virusutbrott. Det går alltså inte att påvisa herpesvirus om hunden har en latent/vilande infektion med PCR-tester. För att ta reda på det behöver man göra ett antikroppstest. Då undersöker man om det finns antikroppar mot herpesvirus i blodet. Om antikroppar påträffas, visar det att hunden har blivit smittad. Däremot går det inte att avgöra om hunden är i ett akut smittbärande tillstånd med antikroppstester. Antikroppstester är inte heller helt tillförlitliga. Hos hundar där herpesvirus legat latent en tid är det inte säkert att man ser några antikroppar i proverna, trots att viruset finns kvar i kroppen. PCR-tester görs hos Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), medan antikropsanalyser görs utomlands, men kan förmedlas via SVA.

Länk till SVA:

www.sva.se/djurhaelsa/djursjukdomar-a-oe/sjukdomar/canine-herpesvirus-chv-1/